

Lived experiences of voluntary childless Iranian couples: An interpretative phenomenological analysis

Fahimeh Khajehaminian¹, Kianoush Zaharakar², Alireza Kiamanesh³, Farshad Mohsenzadeh⁴

1. Ph.D Candidate in Counseling, Faculty of Educational and Psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: std_khajehaminian@khu.ac.ir

2. Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: dr_zaharakar@khu.ac.ir

3. Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: kiamanesh@khu.ac.ir

4. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: farshad.mohsenzadeh@khu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received 14 August 2022

Received in revised form

28 August 2022

Accepted 19 October 2022

Published Online 21 March 2023

Keywords:

Voluntary childlessness,
Interpretative
Phenomenological
Analysis (IPA),
Lived experience

ABSTRACT

Background: Social, economic and cultural changes, increasingly have made new alternatives available to couples. Voluntary childlessness is an emerging and growing alternative lifestyle in Iran and little is known about this phenomenon.

Aims: In this study, we explored the lived experiences of voluntary childless Iranian couples using a qualitative method and phenomenological approach

Methods: Participants were selected in a purposeful sampling method. Semi-structured interviews were conducted and data saturation was achieved after interviews with 17 individuals (seven couples and three women). An interpretative phenomenological analysis (IPA) method of Smith et al. (2009) was used for data analysis.

Results: The analysis of the interviews led to the emergence of seven superordinate themes; personal inadequacy, social, economic, political, and cultural deficiency, Inadequate and unsafe world, challenge with the classical family norms and values, social pressures and coping strategies.

Conclusion: The results of the present study showed that voluntary childlessness is a contemporary family form that has a different way of meaning and valuing than the classical family. This recognition creates a basis for mental health and family professionals to provide better services.

Citation: Khajehaminian, F., Zaharakar, K., Kiamanesh, A., & Mohsenzadeh, F. (2023). Lived experiences of voluntary childless Iranian couples: An interpretative phenomenological analysis. *Journal of Psychological Science*, 22(121), 37-54. <https://psychologicalscience.ir/article-1-1789-fa.html>

Journal of Psychological Science, Vol. 22, No. 121, April, 2023

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.22.121.37](https://doi.org/10.52547/JPS.22.121.37)

✉ **Corresponding Author:** Kianoush Zaharakar, Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.

E-mail: dr_zaharakar@khu.ac.ir, Tel: (+98) 9123589538

Extended Abstract

Introduction

Voluntary childlessness can be considered as one of the most remarkable changes in the modern family during the last few decades (Agrillo & Nelini, 2008). Frejka (2016) demonstrated that 8% of American women aged 40-44 years were voluntary childless. Unfortunately, there is no official statistics of voluntary childlessness in Iran, and one study conducted by Nasrabad, Abbasi-Shavazi, Hosseini-Chavoshi & Karegar-Shorak (2013) showed that 8.5% of the married Iranian women aged 15-49 years had decided not to have children. Review of literature on voluntary childlessness reveals four major areas of interest: the characteristics of voluntarily childless couples (Park, 2005; Avison & Furnham, 2015), the motives for voluntarily remaining childless (Smith, Knight, Fletcher & Macdonald, 2020), The stigma of voluntary childlessness and how to deal with it (Gillespie, 2001; Park, 2002; Noordhuizen, Graaf, Sieben, 2010), the consequences of voluntary childlessness, especially in old age (Albertini & Mencarini, 2014; Matthews & Desjardins, 2017). In general, voluntarily childlessness first emerged as a nontraditional family form (Bulcroft & Teachman, 2004) and then was recognized as a contemporary family form in marriage and family literature. Differin and Olson (1999) believed that today's family forms are not informed by traditional norms and therefore should not be evaluated based on them. In Iran, a significant number of studies have addressed involuntary childlessness and motives for having fewer children. The study by Ahmadi, Raffiei, Sajjadi and Nosratinejad (2019) is one of the few studies in Iran that has adopted a pathological point of view to deal with the phenomenon of voluntary childlessness based on traditional norms. Therefore, the present study intends to examine the specific qualities of the lived experiences of voluntarily childless couples, regardless of the social pathological point of view.

Method

This study was conducted using the interpretative phenomenological analysis approach. The

participants were selected via purposeful sampling. For this purpose, a call was published on pages of social media influencers (two journalists, a writer, and a lifestyle blogger), and voluntarily childless couples were invited to participate in the research. The inclusion criteria were (1) being under 40 years at marriage, (2) being married for at least 7 years, and (3) declaring that they did not have fertility problems. The length of the interview sessions varied from 1 to 2.5 hours. A total of 17 people (7 couples and 3 women) were interviewed and data saturation was achieved after 22 interview sessions. The interviews were analyzed according to the method proposed by Smith et al. (2009). The study was conducted such that the Yardley's evaluative criteria (i.e., sensitivity to context, commitment and rigour, transparency and coherence, and impact and importance of findings) would be met. In addition, member check was done to increase the accuracy of the findings.

Results

The age range of the participants was between 35 and 52 years, with the mean age being 41.7 years (41.3 years for women and 42.2 for men). The couples had a mean age difference of 1.5 years. Three couples were the same age, and, in one couple, the woman was older than the man. The time since marriage ranged 7-20 years, with a mean of 13 years. After conducting thematic analysis of the interviews, we came up with 7 themes. The themes and sub-themes are summarized in Table 1.

Table 1. Themes and subthemes

Themes	Sub-themes	Concepts
personal inadequacy	Unsuitable temperament	Perfectionism, desire for control, impatience with children, low frustration tolerance and anxiety
	Interruption of the faulty transfer cycle	Genetic transmission of physical disease, transmission of depression, Intergenerational transmission of parenting style
	Uncertainty about parental competence	Negative evaluation of own's parents, Idealization of their own parents
social, economic, political, and cultural deficiency	Dissatisfaction with the education system	Inefficient content, lack of trust in education system, low power of parents against education system
	Despair and anxiety about future	vague future, uncertain future, worry about the future
	Limited freedom and dissatisfaction with women's rights	Feeling of suffocation, dissatisfaction with the law of custody
	Economic insecurity	Job instability, inflation and housing costs
Inadequate and unsafe world	Feeling of insecurity caused by the possibility of war and more sanctions	
	Large-scale civil conflicts	
	Limited resources and population growth	Water shortage, climate change, environmental pollution, population growth
challenge with the classical family norms and values	Materialistic values and capitalism	
	Family beyond blood ties	
	Challenge with sacred parenting	Motherhood as a biological obligation rather spiritual Toxic family, Parenting as an obligation rather spiritual practice
	Challenging gender stereotypes and classic family structures	Marriage isn't meant for making children, parenting is not an absolute value, Complete family is not necessarily with children, Challenges with traditional male/female roles
	Challenge with collectivist values	Pleasure and satisfaction, freedom, equality, choice, independence
Dynamics of the decision about remaining childless	Challenge the perspective of "childless individuals regret being childless when they get older"	Children as a no return investment, reliance on non-profit social institutions, investment in non-relative relationships
	Generativity in meaningful work	Books, articles, business, art, public benefit activities
	Permanent childlessness as a guarantee for intimate relationship/marriage	
	Progressive rational justification	
Social pressure	Gradual convincing the other partner with reference to inadequacy	
	Social rejection	Stigma of infertility, Stigma of selfishness and irresponsibility, Stigma of mental illness, stigma of marital problems
Coping strategies	Social stigma	
	Rejection	
	Pretending infertility	
	Mutual blame	
	Convincing others	
	Reassessing the situation	Acknowledgment of interpersonal boundary, empathic and positive reassessing

Conclusion

Our findings suggest that voluntary childlessness is an emerging form of the Iranian family. It seems that the conceptualization of voluntary childlessness as an emerging family form provides a safe perspective for family counselors on the basis that in the present research different norms, values and, generally, a different way of defining of the framework of the traditional family were elaborated. It is worth noting;

although neuroticism and boundary problems with the original family may contribute to the decision to remain childless, placing the cornerstone of voluntary childlessness on pathology will distance the counselors from an inclusive and comprehensive view.

In addition, there is no strong evidence indicating that voluntarily childless couples are higher on the neuroticism scale and have more boundary problems

compared with parents. It seems that voluntary childlessness is a new alternative increasingly made available to couples by social, cultural, and economic changes. Considering the growth of the phenomenon of voluntary childlessness, it can be expected that a significant part of those who visit counseling clinics will be couples who have chosen to be childless or couples on the path of deciding to remain childfree. Therefore, it is very important for counselors to separate their personal prejudices from scientific information.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: Research ethics approvals: This article is based on a doctoral dissertation submitted by the first author and has been approved by the ethics committee of Kharazmi University (code of ethics: IR.KHU.REC.1399.045). In order to respect the rights of the participants, they were provided with a written informed consent form in which the purpose of the study was explained. In order to comply with the principle of confidentiality of information, each participant was identified with a code. Also, each partner was interviewed separately and assured that the contents of the interview would not be revealed to the spouse. The recorded video of the interview sessions was seen only by the first author, and the other authors only read the transcription of the sessions. Participants had the right to withdraw from the research at any time.

Funding: The present research was conducted as a Ph.D. dissertation with no financial support.

Authors' contribution: The first author is the main researcher, the second author is the first supervisor, and the third author is the second supervisor.

Conflict of interest: The authors do not declare any conflict of interest related to this research.

Acknowledgments: We hereby thank and appreciate the couples who shared their experiences with the researchers.

تجارب زیسته زوجین بی‌فرزند انتخابی: یک مطالعه پدیدارشناسی تفسیری

فهیمة خواجه‌امینیان^۱، کیانوش زهراکار^۲، علیرضا کیامنش^۳، فرشاد محسن‌زاده^۴

۱. دانشجوی دکتری مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۲. استاد، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۳. استاد، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

۴. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

زمینه: امروزه تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بیش از گذشته گزینه‌های جدیدی را پیش‌روی زوجین قرار داده است. بی‌فرزندگی انتخابی یک سبک زندگی نوظهور و در حال رشد در ایران است و شناخت کمی درباره این پدیده وجود دارد.

هدف: این پژوهش سعی دارد به روش کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی به شناخت تجارب زیسته زوجین ایرانی بی‌فرزند انتخابی بپردازد.

روش: انتخاب شرکت‌کنندگان به روش هدفمند صورت گرفت. به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از روش مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته استفاده شد و اشباع داده‌ها پس از مصاحبه با ۱۷ نفر (۷ زوج و ۳ زن) حاصل شد. تحلیل اطلاعات به روش پدیدارشناسی تفسیری اسمیت و همکاران (۲۰۰۹) صورت گرفت.

یافته‌ها: تحلیل مصاحبه‌ها به استخراج ۷ مضمون؛ نابسندگی فردی، نابسندگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، دنیای نابسنده و نایمن، چالش با هنجارهای خانواده کلاسیک، فشار اجتماعی و استراتژی‌های مقابله با فشار شد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان داد، بی‌فرزندگی انتخابی شکل نوظهور از خانواده است که شیوه معنادهی و ارزش‌گذاری متفاوتی از خانواده سنتی دارد. شناخت چشم‌انداز زوجین بی‌فرزند انتخابی به متخصصان سلامت روان و خانواده در ارائه خدمات مفیدتر کمک می‌کند.

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۲۳

بازنگری: ۱۴۰۱/۰۶/۰۶

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۲۷

انتشار برخط: ۱۴۰۲/۰۱/۰۱

کلیدواژه‌ها:

بی‌فرزندگی انتخابی

پدیدارشناسی تفسیری

تجربه زیسته

استناد: خواجه‌امینیان، فهیمة؛ زهراکار، کیانوش؛ کیامنش، علیرضا؛ و محسن‌زاده، فرشاد (۱۴۰۲). تجارب زیسته زوجین بی‌فرزند انتخابی: یک مطالعه پدیدارشناسی تفسیری، مجله علوم روانشناختی، دوره بیست‌ودوم، شماره ۱۲۱، ۳۷-۵۴.

مجله علوم روانشناختی، دوره بیست‌ودوم، شماره ۱۲۱، بهار (فروردین) ۱۴۰۲.

© نویسنده‌گان.

✉ نویسنده مسئول: کیانوش زهراکار، استاد، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: drzahrakar@gmail.com

تلفن: ۰۹۱۲۳۵۸۹۵۳۸

مقدمه

تأخیر در فرزندآوری معطوف شده است (باکی هاشمی، کریمان، قنبری، پورحسین قلی و مرادی، ۲۰۱۸؛ عرفانی، ۲۰۱۷؛ هادی‌زاده طلاساز، لطیفی نژاد رودسری و سیم بر، ۲۰۱۵؛ ابراهیم‌زاده و همکاران، ۲۰۱۹). مطالعه احمدی، رفیعی، سجادی و نصرتی‌نژاد (۲۰۱۹) از معدود مطالعات انجام شده در ایران است و نگاهی آسیب‌شناختی نسبت به پدیده بی‌فرزندگی انتخابی به ذهن متبادر می‌سازد. این نگاه را می‌توان در شرح مسئله و معرفی پیامدهای بی‌فرزندگی غیرانتخابی برای بی‌فرزندگی انتخابی مشاهده کرد. پژوهش حاضر در نظر دارد فارغ از دید آسیب‌شناختی به بررسی کیفیات خاص تجارب زیسته زوجین بی‌فرزند انتخابی بپردازد.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: این پژوهش به روش کیفی و با رویکرد پدیدارشناسی تفسیری انجام شد. پیرو معرفت‌شناختی و مبانی نظری پدیدارشناسی، شرکت‌کنندگان به روش هدفمند انتخاب شدند. بدین منظور، ابتدا فراخوانی در صفحات مجازی پرمخاطب (دو روزنامه‌نگار، یک نویسنده و یک بلاگر سبک زندگی) منتشر شد و اطلاعات اولیه داوطلبان برای شرکت در پژوهش ثبت شد. سن زمان ازدواج و مدت ازدواج به‌عنوان معیارهایی برای داشتن فرصت باروری و پایداری در تصمیم در نظر گرفته شد؛ بنابراین زوجینی که زیر سن ۴۰ سالگی ازدواج کرده بودند و حداقل ۷ سال از ازدواج آن‌ها گذشته بود، انتخاب شدند. همچنین، معیار خوداظهاری زوجین مبنی بر نداشتن مشکل باروری نیز در انتخاب آن‌ها برای شرکت در پژوهش در نظر گرفته شد.

ب) ابزار

در این پژوهش، به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته استفاده شد. به‌منظور تدوین محورهای اصلی مصاحبه جلسه آنلاینی متشکل از نویسندگان مقاله برگزار شد و چارچوب کلی مصاحبه استخراج شد. شایان ذکر است، چارچوب موردنظر به‌صورت کاملاً انعطاف‌پذیر طراحی شد تا صرفاً به‌عنوان راهنمایی برای مصاحبه‌گر باشد و موارد اصلی پوشش دهد. مصاحبه‌ها از طریق اسکایپ صورت گرفت و با هر کدام از همسران به‌صورت جداگانه مصاحبه عمیق نیمه ساختاریافته انجام شد. طول جلسات مصاحبه از ۱ تا ۲:۳۰ ساعت متغیر بود. در مجموع

بی‌فرزندگی انتخابی را می‌توان «یکی از قابل‌توجه‌ترین تغییرات در خانواده مدرن در طی چند دهه اخیر» در نظر گرفت (آگریلو و نلینی، ۲۰۰۸). نتایج مطالعه فریکا در سال ۲۰۱۶ نشان داد که ۸٪ زنان ۴۰-۴۴ ساله آمریکایی بی‌فرزند انتخابی بودند (فریکا، ۲۰۱۶). متأسفانه، آمار رسمی از بی‌فرزندگی انتخابی در ایران وجود ندارد و نتایج مطالعه نصرآباد و همکاران (۲۰۱۳)، نشان می‌دهد که ۵/۸٪ درصد زنان ۱۵ تا ۴۹ ساله بی‌فرزند انتخابی هستند (نصرآباد، عباسی‌شوازی، حسینی چاووشی و کارگر شورکی، ۲۰۱۳).

مطالعه جدی درباره بی‌فرزندگی از ابتدای ۱۹۷۰ و با پژوهش‌های ویورز آغاز شد. مطالعات اولیه بیشتر بر روی زنان و با هدف پیش‌بینی روندهای آینده صورت گرفت. (ویورز، ۱۹۷۳؛ هاوسنکت، ۱۹۸۷). به‌تدریج سمت و سوی مطالعات به بررسی زوجین معطوف شد. مطالعه کوپر، کامبر و هارتر (۱۹۸۷) یکی از قدیمی‌ترین مطالعاتی است که به بررسی فرآیند تصمیم در زوجین بی‌فرزند پرداخته است. از مطالعات جدیدتر در همین زمینه می‌توان به مطالعه لی و زونکوویچ (۲۰۱۴)، ستل و براملی (۲۰۱۴) و بامبهنی و اینباتان (۲۰۲۰) اشاره کرد. به‌طورکلی، مرور ادبیات مربوط به بی‌فرزندگی انتخابی نشان دهنده چهار مبحث عمده است. مبحث نخست به بررسی ویژگی‌های بی‌فرزندان انتخابی می‌پردازد (پارک، ۲۰۰۵؛ لنگدرویچ، شارن و کاتولی، ۲۰۰۵؛ آویسون و فورنهایم، ۲۰۱۵). دومین مبحث به بررسی انگیزه‌های بی‌فرزندان از انتخاب بی‌فرزندگی می‌پردازد (اسمیت، نایت، فلچر و مک‌دونالد، ۲۰۲۰). سومین مبحث به موضوعاتی از قبیل انگ اجتماعی و نحوه مقابله با آن می‌پردازد (گیلسپی، ۲۰۰۱؛ پارک، ۲۰۰۲؛ نوردیهین، دگراف و زبین (۲۰۱۰)، رایکن و مرز، ۲۰۱۴؛ بامبهنی و اینباتان، ۲۰۱۸) و درنهایت، چهارمین مبحث به بررسی تبعات بی‌فرزندگی خصوصاً در زمان سالمندی می‌پردازد (کویکل، گراموتوک و لی، ۲۰۰۶؛ دلایزر، ۲۰۱۲؛ آلبرتینی و منکاری، ۲۰۱۴؛ ماتیوس و دژاردن، ۲۰۱۷). بر اساس مرور منابع، اکثر پژوهش‌های صورت گرفته در سراسر دنیا نیز بر روی زنان انجام شده است درحالی‌که تصمیم به فرزندآوری یا بی‌فرزندگی اقدام مشترک زوجین است و به نظر می‌رسد توجه به پویایی‌های بین زوجین کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در ایران نیز پژوهش‌های معدودی به پدیده بی‌فرزندگی انتخابی پرداخته‌اند و اکثر پژوهش‌ها به موضوعاتی از قبیل بی‌فرزندگی غیرانتخابی، کم‌فرزندگی، تک‌فرزندگی و

انسجام و تأثیر و اهمیت یافته‌ها برآورده شود. همچنین، به‌منظور افزایش دقت یافته‌ها، پس از تحلیل مصاحبه‌ها جلسه آنلاین با مصاحبه‌شوندگان برگزار شد و خلاصه‌ای از یافته‌ها در اختیار آن‌ها قرار داده شد تا به تأیید یافته‌ها بپردازند یا در صورت نیاز اطلاعات تکمیلی را ارائه دهند.

یافته‌ها

نمونه مورد مطالعه در پژوهش حاضر شامل ۱۷ نفر (هفت زوج و سه زن) بود. دامنه سنی مشارکت‌کنندگان بین ۳۵ تا ۵۲ بود. میانگین سنی آن‌ها ۴۱/۷ بود که به ترتیب برای زنان و مردان ۴۱/۳ و ۴۲/۲ بود. میانگین اختلاف سنی زوجین ۱/۳ سال بود. سه زوج با یکدیگر هم سن بودند و در یکی از زوجین زن از همسرش بزرگ‌تر بود. مدت تأهل زوجین در دامنه ۷ تا ۲۰ سال قرار داشت و میانگین مدت تأهل آن‌ها ۱۳ سال بود.

همه مشارکت‌کنندگان تحصیلات دانشگاهی داشتند به‌غیر از یکی از همسران که دارای مدرک تحصیلی دیپلم بود. ۸ نفر مدرک کارشناسی، ۷ نفر کارشناسی ارشد، ۳ نفر دکترا و یک نفر فوق دیپلم داشتند. در چهار زوج، زنان تحصیلات بالاتر و در دو زوج مردان تحصیلات بالاتری از همسران خود داشتند. در چهار زوج نیز تحصیلات زن و شوهر با هم برابر بود. شش زوج ساکن استان تهران بودند و چهار زوج دیگر ساکن استان‌های البرز، خراسان، گیلان و فارس بودند. تحلیل مصاحبه‌ها منجر به استخراج هفت مضمون و ۲۸ زیرمضمون شد که در جدول ۱ آمده است.

با ۱۷ نفر (۷ زوج و ۳ زن) مصاحبه انجام شد و اشباع داده‌ها پس از ۲۲ جلسه مصاحبه حاصل شد.

به‌منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش اسمیت و همکاران (۲۰۰۹) استفاده شد که شامل مراحل زیر است: ابتدا، فیلم مصاحبه چندین بار دیده شد و متن مصاحبه هم چندین بار خوانده شد تا تجربه مشارکت‌کننده بهتر درک شود. در مرحله دوم، پژوهشگر به یادداشت‌برداری اولیه پرداخت. یادداشت‌برداری در این مرحله شامل یادداشت‌های توصیفی، یادداشت‌های زبان‌شناسانه و یادداشت‌های مفهومی بود. در مرحله سوم، مضامینی مختصر و گویا استخراج شد و جزئیات شبیه به هم در ذیل مضامین دسته‌بندی شد. در مرحله چهارم، مضامین بر اساس مطابقتشان در کنار یکدیگر قرار گرفتند و مضامین عالی که دربرگیرنده چندین مضمون هستند، شکل گرفت. در این مرحله پنجم، مراحل قبل در مورد مشارکت‌کننده بعدی تکرار شد. در این مرحله تعهد به فردنگری ایجاب می‌کرد تا پژوهشگر ایده‌هایی که از مشارکت‌کنندگان قبلی گرفته است را براکتینگ کند. گرچه به ناگزیر پژوهشگر تحت تأثیر شرکت‌کنندگان قبلی قرار می‌گیرد اما تلاش می‌شد تا مضامین جدید در شرکت‌کننده بعدی نیز کشف شود. در مرحله ششم، پژوهشگر به جستجوی الگوهای کلی در نتایج تحلیل و ارتباط میان مشارکت‌کنندگان پرداخت (اسمیت و شاینورن، ۲۰۱۲).

در این پژوهش سعی شد تا چهار معیار یاردلی (۲۰۰۰)؛ حساسیت نسبت به بافت، تعهد و دقت در زمینه روش‌شناسی و موضوع پژوهش، شفافیت و

جدول ۱. مضامین و زیرمضمون‌ها

مفاهیم	زیرمضمون‌ها	مضامین
کمال‌گرایی، کنترل‌گری، بی‌حوصلگی نسبت به کودکان، تحمل ناکامی پایین و اضطراب	روحیات نامناسب	مضامین
انتقال ژنتیکی بیماری جسمی، انتقال افسردگی، انتقال الگوی فرزندپروری والدین خود	قطع سیکل معیوب انتقال	نابستگی فردی
ارزیابی منفی از فرزندپروری والدین خود آرمانی‌سازی والدین خود	عدم اطمینان از صلاحیت والدینی خود	
محتوای ناکارآمد، بی‌اعتمادی به آموزش و پرورش، قدرت کم والدین در برابر آموزش و پرورش	نارضایتی از آموزش و پرورش	
آینده مبهم، آینده نامشخص، نگرانی احساس خفقان، نارضایتی از قانون حضانت	نامیدی و نگرانی درباره آینده آزادی محدود و نارضایتی از حقوق زنان	نابستگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی
عدم ثبات شغلی، تورم و وضعیت مسکن	نامنی اقتصادی	
	احساس نامنی ناشی از احتمال جنگ و تحریم بیشتر	
	جنگ در صحنه جهانی	دنیای نابسند و ناایمن

مفاهیم	زیرمضمون‌ها	مضامین
کمبود آب، تغییرات اقلیمی، آلودگی محیط زیست، رشد جمعیت	منابع محدود و رشد جمعیت ارزش‌های مادی و سرمایه‌داری خانواده ورای پیوند خونی	
مادری حالتی شیمی نه قدسی، خانواده منشأ آسیب، والدین موظف نه مقدس	قدسی نبودن والدین	
هدف ازدواج فرزند‌آوری نیست، فرزند‌آوری ارزش مطلق نیست، خانواده کامل؛ خانواده دارای فرزند، چالش با نقش‌های زنانه/ مردانه سنتی	چالش با کلیشه‌های جنسیتی و ساختارهای خانواده کلاسیک	چالش با هنجارهای خانواده کلاسیک
لذت و رضایت، آزادی، برابری، انتخاب، استقلال	چالش با ارزش‌های جمع‌گرایانه	
فرزند سرمایه‌ی بازگشت، اتکا به نهادهای اجتماعی غیرانتفاعی و سرمایه‌گذاری بر روابط غیرخویشاوندی	چالش با چشم‌انداز «بی‌فرزند تنها و پشیمان در سالمندی»	
کتاب، مقاله، کار، هنر، فعالیت‌های عام‌المنفعه	اثر به‌مثابه تداوم نسل	
	بی‌فرزندگی دائمی به‌عنوان شرط رابطه صمیمانه/ازدواج	بویایی‌های تصمیم درباره بی‌فرزندگی
	توجیه عقلانی پیش‌رونده	
	همسویی تدریجی همسر تابع با رجوع به نابسندگی	
	عدم پذیرش اجتماعی	
انگ ناباروری، انگ خودخواهی و بی‌مسئولیتی، انگ بیماری روانی و انگ مشکلات زناشویی	انگ اجتماعی	فشار اجتماعی
	طرد	
	اذعان به ناباروری	
	سرزنش متقابل	
	مقاعد کردن دیگران	استراتژی‌های مقابله با فشار اجتماعی
در نظر گرفتن مرز بین فردی، استنباط‌های مثبت و همدلانه	ارزیابی مجدد موقعیت	

مشارکت‌کننده زن ۵۲ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال تجربه خود را از داشتن روحیه کنترل‌گری به این صورت بیان می‌کند:

«اون تجربه {نگهداری گربه} خیلی جالب بود. همه‌اش بچه رو کنترل می‌کردم الان پی‌پی نکرد، الان اینو نخورد، الان بیا اینو بخور! اون زمانی که گربه داشتم، همه‌اش به گربه این طوری بودم؛ یعنی نمی‌داشتم گربه نفس بکشه.» (F1)

مرد ۵۲ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال بی‌حوصلگی نسبت به کودکان را به این صورت بیان می‌کند:

«واقعاً حوصله کودک رو ندارم و این ربطی به این نداره که شما کودک دوست داری یا نداری.» (M1)

مشارکت‌کننده زن ۳۵ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال تحمل ناکامی پایین را یکی از انگیزه‌های همسرش برای بی‌فرزندگی می‌داند.

نخستین مضمون، نابسندگی فردی است که داشتن روحیات نامناسب، قطع چرخه معیوب انتقال بین نسلی و عدم اطمینان از صلاحیت والدینی خود از جمله زیرمضمون‌های آن است. کمال‌گرایی با بالاترین فراوانی، از جمله روحیات نامناسبی است که نیمی از مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کردند. کنترل‌گری، بی‌حوصلگی نسبت به کودکان، تحمل ناکامی پایین و اضطراب نیز موارد دیگری است که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کردند. مشارکت‌کننده زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۱۳ سال، تجربه‌اش از کمال‌گرایی در خود و همسرش را این‌گونه بیان می‌کند:

«همسر من در واقع از اون کمال‌گراهای ژنتیکیه {...} مثلاً بهش میگن با این کاغذیه قورباغه بساز! {...} می‌بینی هفته‌ها داره به کاغذ نگاه می‌کنه ولی قورباغه نمی‌سازه. {...} میگه نه! اگه ساختم اینجاش کج شد چی؟ اون دیگه اصلاً جز فجایعه! من حالا به اون شدت نیستم {...} اما هرچی یه مسئله بزرگ‌تر باشه، وسواس شما تو این مسئله کمال‌گرایی بیشتر میشه.» (F6)

عدم اطمینان از صلاحیت والدینی خود آخرین زیرمضمون نابسندگی فردی است. در برخی از مشارکت‌کنندگان تجربه این نابسندگی در ادامه ارزیابی منفی آن‌ها از فرزندپروری والدین خود بخصوص مادرشان گزارش شد. درحالی‌که برخی از مشارکت‌کنندگان آن را در ادامه آرمانی‌سازی والدین خود گزارش کردند.

«چرا چیزی رو که از پیشش بر نیومدی (مادرش) و واردش شدی؟ من هم همین‌طور!...» {...} فکر می‌کنم کل جلسه رو توی همین یک جمله خلاصه می‌کردم؛ وقتی از پس‌کاری برنمی‌ای، اصلاً نباید واردش بشی! (F8)

مشارکت‌کننده زن ۳۸ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال:

«الآن می‌بینم که چقدر واقعاً پدر و مادر من از همه نظر درست فکر می‌کردند. من خیلی قبولشون دارم و واقعاً فکر می‌کنم نمی‌تونم چنین پدر و مادری بشم.»

نابسندگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی دومین مضمون استخراج شده است که نارضایتی از آموزش و پرورش، ناامنی اقتصادی، ناامیدی و نگرانی درباره آینده، آزادی محدود و نارضایتی از حقوق زنان و احساس ناامنی ناشی از احتمال جنگ و تحریم بیشتر از جمله زیرمضمون‌های آن است.

مرد ۵۲ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال، نارضایتی از آموزش و پرورش را به‌صورت زیر بیان می‌کند:

«بچه‌های ما همه‌شون استعدادهاشون به باد می‌ره. انقدر مزخرفات بهشون آموزش داده می‌شه که اصلاً از آموزش متنفرند، از مدرسه رفتن.» (M1)

مشارکت‌کنندگان به عدم ثبات شغلی، تورم و وضعیت مسکن به‌عنوان منبع ناامنی اقتصادی اشاره کردند. مرد ۳۹ ساله با مدت تأهل ۷ سال تجربه ناامنی اقتصادی را به این صورت بیان می‌کند:

«من الآن کارم جوریه که حتی قرارداد یک‌ساله باهام نمی‌بندند. این نحوه قرارداد بستن یعنی اینکه شما آینده شغلی باثباتی ندارید. این خودش اولین مشکل و بزرگ‌ترین مشکلیه که برای خانواده می‌تونه باشه وقتی نمی‌تونه خودش را هندل کنه و آینده روشنی حداقل توی دو سه سال آینده نمی‌بینه.» (M8)

زن ۴۲ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال:

«خب الآن با این وضع تورم و نمی‌دونم وضعیت اقتصاد و اینا اصلاً یعنی چی بچه‌دار شدن؟» (F9)

«اونم یه دلایلی داره برای اینکه بچه‌دار شدن رو انتخاب نکنه. {...} مثلاً می‌گه اگر کسی به حرفم گوش نده خیلی ناراحت می‌شم و اگر بخوام بچه‌دار نشم یکی از دلایلم همینه چون اگر یه روزی بهش بگم فلان کار رو نکن و بره بکنه من خیلی اذیت می‌شم.» (F3)

در ذیل روحيات نامناسب، مشارکت‌کنندگان به اضطراب بالا نیز اشاره کردند. مشارکت‌کننده مرد ۳۹ ساله با مدت تأهل ۷ سال تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند:

«چون آدم اضطرابی هستم، فرزندآوری و آوردن بچه به این دنیا را هم یه پروسه اضطراب‌آوری می‌دیدم و بزرگ کردنش. یکی از دلایلم هم همین اضطرابه.» (M8)

قطع چرخه معیوب انتقال بین نسلی زیرمضمون دیگری از نابسندگی فردی است. جلوگیری از انتقال ژنتیکی بیماری و انتقال بین نسلی در این زیرمضمون جای می‌گیرد. شش نفر از مشارکت‌کنندگان بیان کردند که جلوگیری از انتقال بین نسلی اضطراب‌هایشان و سبک فرزندپروری یکی از انگیزه‌های آن‌ها برای انتخاب بی‌فرزند است. سه مشارکت‌کننده دیگر نیز انتخاب بی‌فرزند را به‌عنوان جلوگیری از انتقال ژنتیکی بیماری (جسمی و روانی) خود به فرزند معرفی کردند.

مرد ۳۹ ساله با مدت تأهل ۷ سال:

«چون زندگی خودم پر از اضطراب بود و این اضطراب‌ها و ترس‌ها باعث شده بود که به خیلی از چیزها نرسم {...} انتظار داشتم که اون بچه هم اون اتفاق براش تکرار بشه و علاقه نداشتم که یه نفر دیگه را توی چرخه‌ای قرار بدم که دچارش شدم و خواستم این چرخه را یه جایی متوقفش کنم.» (M8)

زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال:

«مادرم از نظر عاطفی به شدت به من وابسته است؛ یعنی حتی یه دکتر می‌خواد بره، من باید باهاش برم، مثلاً می‌خواد بره خرید، می‌خواد بره برای خونه‌شون مبل بخره، حتماً من باید برم {...} فکر می‌کردم که اگر من بچه‌دار شم {...} و این کارو با بچه‌ام بکنم چی؟» (F6)

مرد ۴۰ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال:

«یه سری بیماری زمینه‌ای از خانواده‌ام دارم. مثل دیابت و فشار خون. {...} بالاخره یک درصد فکر می‌کنم این‌ها را اون هم قرار داشته باشه و قراره توی شرایط خیلی بدی قرار بگیره و من این را دوست ندارم.» (M10)

«تو این دنیایی که این‌ور جنگه، اون‌ور جنگه، طالبان هست، بیماری‌های مختلف هست. {...} حتی سوئیس که دیگه همه چی اوکی و ایده‌آله، همون جا هم تبعات کل این دنیایی که ما داریم می‌بینیم شامل حال اون‌ها هم میشه.» (F7)

آخرین زیرمضمون جهان نابسند و نایمن، ارزش‌های مادی و سرمایه‌داری است که یکی از مشارکت‌کنندگان در بیان تجارب خود به آن اشاره کرد. «تمام مردم دنیا جذب ارزش‌های سرمایه‌داری شدند، برای من خیلی وحشتناکه {...} اگر من بخوام درواقع در مقابل این ارزش‌ها بایستم خیلی بهم فشار خواهد آمد اگر بچه‌ای داشته باشم، اون هم بهش خیلی فشار خواهد اومد.» (F9)

تحلیل مصاحبه‌ها در پژوهش حاضر منجر به استخراج مضمون چالش با هنجارهای خانواده کلاسیک شد. مشارکت‌کنندگان در بیان تجربه خود از بی‌فرزند انتخابی، بخش قابل ملاحظه‌ای از مصاحبه را به این چالش اختصاص می‌دادند. آن‌ها معتقد بودند که پیش‌فرض‌ها و هنجارهای خانواده کلاسیک مورد پذیرش آن‌ها نیست، بلکه موضوعی چالش‌برانگیز است. خانواده ورای پیوند خونی، قدسی نبودن والدین، چالش با کلیشه‌های جنسیتی و ساختار خانواده کلاسیک، ارزش‌های جمع‌گرایانه، چالش با چشم‌انداز «بی‌فرزند تنها و پشیمان در سالمندی» و اثر به‌مثابه تداوم نسل در زیر این مضمون دسته‌بندی شد.

پنج نفر از مشارکت‌کنندگان بیان کردند که هم‌خونی برای آن‌ها ارزش محسوب نمی‌شود و فشار غریزی برای تولید نسل را نیز در خود احساس نمی‌کنند و در صورت احساس نیاز به فرزند، ترجیح می‌دهند کودکی را به فرزندخواندگی بپذیرند. مشارکت‌کننده زن ۴۱ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال نگرش خود درباره خانواده را به این صورت بیان می‌کند:

«از نظر من مادر بیولوژیکی با مادر غیربیولوژیکی فرقی نداره. نسبت خونی چیز مسخره‌ایه. مثل نژاد، مثل چیزایی که دست ما نیست.» (F2)

مشارکت‌کننده مرد ۴۰ ساله با مدت تأهل ۷ سال نگرش خود را درباره قدسی نبودن والدین به این صورت بیان می‌کند:

«چه ربطی به فرزند داره که حتماً appreciate بکنه؟ چرا ما داریم به سری نقش‌های پدر و مثلاً تقدیس می‌کنیم یا مادر رو تقدیس می‌کنیم؟ خواسته دیگه!» (M4)

ناامیدی و نگرانی درباره آینده از دیگر تجاربی است که زیر نابسندگی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جای می‌گیرد. زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۱۳ سال:

«برای من به‌شخصه تیر خلاص شرایط اجتماعی و فرهنگی مملکت‌م بوده چون جفتش برای من غیرقابل قبوله این روزها. من اگر به شرایط فرهنگی و اجتماعی امیدوارکننده‌ای وجود داشت تو مملکت‌مون احتمالاً تصمیم را تغییر می‌دادم.» (F5)

تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد، آزادی محدود و نارضایتی از حقوق زنان یکی دیگر از مفاهیم تجربه نابسندگی اجتماعی - اقتصادی و سیاسی است.

«اگه یک روز به هر دلیلی همسرت دیوانه بشه، بمیره، به اتفاقی براش بیفته! بعد تو به‌عنوان یک زن هیچ قانونی از تو حمایت نکنه که تو بتونی بچه‌ات رو ازش محافظت کنی، نزدیک خودت نگاهش داری و اون شرایطی که درست می‌دونی، صحیح می‌دونی برای بچه‌ات فراهم کنی.» (F6)

مشارکت‌کنندگان به احساس ناامنی ناشی از احتمال جنگ و تحریم بیشتر به‌عنوان یکی از زیرمضمون‌های نابسندگی اجتماعی - اقتصادی و سیاسی اشاره کردند.

«ما نسلی هستیم که از دل به مشکلاتی مثل جنگ و اینا اومدیم بالا و دلمون می‌خواد شخصی‌تر و برای خودمون زندگی کنیم.» (F5)

مرد ۵۲ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال:

«مثلاً الان ما تحریم دارو و فلان و بیسار داریم دیگه، کافیه کودک شما که به یه نوع خاصی از شیر جواب می‌ده، هر شیری نمی‌تونه بخوره و حالا اون شیر پیدا نمی‌شه، داستان شروع می‌شه.» (M1)

دنیای نایمن و نابسندگی سومین مضمونی است که از تحلیل مصاحبه‌ها استخراج شد. بر این اساس، مشارکت‌کنندگان دنیا را به دلیل منابع محدود و رشد جمعیت، جنگ در صحنه جهانی، ارزش‌های سرمایه‌داری و مادی محیط مناسبی برای انسان‌های جدید نمی‌دانند.

زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال:

«با این منابع محدود، این هوا، با این آب؛ نه تنها هم در کشور ما در همه جهان. با همه این‌ها، با این رشد جمعیتی که داره درش اتفاق می‌افته، چرا ما باید به آدم رو به این جهان اضافه کنیم؟» (F6)

مشارکت‌کننده زن ۴۳ با مدت تأهل ۱۳ سال

مشارکت‌کننده مرد ۴۴ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال تجربه خود از چالش با ساختار خانواده کلاسیک را به این صورت بیان می‌کند:

«من خودم و زندگیم رو و زندگیم با همسر رو خیلی متفاوت می‌بینم از سیستم دو نفر که ازدواج می‌کنند و ذهنیتشون بر این بوده که ازدواج کنن، عروسی کنن، بچه‌دار بشن و بچه‌ها در پیری ازشون مراقبت کنند. می‌گم، آدمای دیگه شاید یه مدل، اسمشونمی‌تونم بذارم سنتی.» (M2)

مشارکت‌کننده زن ۵۲ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال، چالش با کلیشه‌های جنسیتی را به این صورت بیان می‌کند:

«اصلاً منطقیاً به هیچ کلیشه‌ای اعتقاد ندارم. بین اصلاً تو بچگی که همه‌اش {...} تو دختری اینکارو نکن که اصلاً جمله مرگ آور بود برای من {...} بعد من دقیقاً همون کاره رو می‌کردم چون به نظرم احمقانه می‌ومد؛ یعنی اصلاً محل بحث این بود که چرا؟ دختر نباید پیره؟ چرا؟ اگه قرار نبود ببریم، پا نداشتم!» (F1)

چالش با ارزش‌های جمع‌گرایانه نظیر قربانی کردن خود برای دیگران و وابستگی متقابل، زیرمضمون دیگری است که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره کردند. مرد ۴۰ ساله با مدت تأهل ۷ سال تجربه خود را به این صورت بیان می‌کند:

«خواهر وسطی‌ام الان مثلاً دومین بچه‌اش هم به دنیا اومد و من همیشه می‌گم چی کار داره می‌کنه؟ هنوز یه دونه سفر نرفته، یه سفر درست حسابی تو زندگیش نرفته، هیچ جا رو ندیده ولی هی داره بچه‌دار می‌شه. برام خیلی عجیبه این کار! چرا آدم باید انقدر خودش رو sacrifice کنه که چی؟» (M4)

مشارکت‌کنندگان بیان کردند که خانواده کلاسیک فرزند را به عنوان سرمایه‌ای در زمان سالمندی در نظر می‌گیرد و سالمندی توأم با پشیمانی و تنهایی برای بی‌فرزندان متصور می‌شود. در مقابل چنین چشم‌اندازی زوجین معتقد بودند که امروزه چنین تعامل بین نسلی اتفاق نخواهد افتاد.

«من احساس می‌کنم که بچه سرمایه‌گذاری نیست، من سهام نمی‌خرم که در آینده سود کنم. من بزرگش نمی‌کنم که اون بخواد تو پیری از من حمایت کنه.» (F2)

مرد ۴۰ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال:

«چون دوتایی که تلاش می‌کنیم در آینده مثلاً ۲۰-۳۰ سال دیگه حتماً یک اندوخته بزرگی داریم که بتونیم زندگیمون را بچرخونیم، حالا یا میریم

خانه سالمندان یا اینکه تو خونه پرستار می‌گیریم. اینکه رو قضیه بچه بخوام مانور بدم که قراره عصای دستم باشه، نه!» (M10)

اثر و کار به مثابه تداوم نسل آخرین زیرمضمون چالش با هنجارهای خانواده کلاسیک است. مرد ۴۳ ساله با مدت تأهل ۲۰ بر جای گذاشتن اثر مکتوب را به مثابه تداوم نسل می‌داند و تجربه خود را به این صورت بیان می‌کند:

«کتاب، مقاله، نوشته، خدماتی که به افراد ارائه میدم و با توجه به اینکه پشتوانه مالی هست، می‌تونم برای نسل‌های بعد کار مفیدی انجام بدم بنابراین من اون یادگاری رو، اون ادامه نسل خودم را توی این چیزها می‌بینم.» (M6)

پنجمین مضمون استخراج شده، پویایی‌های تصمیم درباره بی‌فرزند است. بی‌فرزند دائمی به عنوان شرط رابطه صمیمانه/ازدواج، همسویی تدریجی همسر تابع با رجوع به نابسندگی فردی و اجتماعی و توجیه عقلانی پیش‌رونده زیرمضمون‌های پویایی‌های تصمیم به بی‌فرزند است.

تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که بی‌فرزند دائمی شرط رابطه صمیمانه/ ازدواج برای ۴ زن و ۶ شوهر بوده. مشارکت‌کننده زن ۴۱ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال:

«اگر در رابطه‌ای قرار می‌گرفتم که این الزام برای من به وجود می‌آمد {...} از اون رابطه خارج می‌شدم؛ یعنی برای من یه چیزی شبیه خط قرمز بود.» (F2)

مشارکت‌کننده زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال تجربه خود را از شرط همسرش برای ازدواج به این صورت بیان می‌کند:

«همسر من از ابتدا بچه نمی‌خواست یعنی این رو حتی به من هم گفت. گفت: اگر می‌خواهی با من ازدواج کنی درباره‌اش فکر کن!» (F6)

همسویی تدریجی همسر تابع با رجوع به نابسندگی از جمله تجارب مشارکت‌کنندگان در مسیر بی‌فرزند است. زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۱۳ سال تجربه خود را از همسویی همسرش به این صورت بیان می‌کند:

«به مرور دیدم که خودش هر جا صحبت از بچه‌دار شدن میشه میگه که نه نه! اصلاً حرفش هم نزنید! الان تو این شرایط و وضعیت مملکت؟ بعداً به من گفت: دیدگاهش تغییر کرده و بچه نمی‌خواد.» (F7)

ششمین مضمون؛ تجربه فشار اجتماعی برای فرزندآوری است. بارزترین تجربه مشارکت‌کنندگان نیز انگ اجتماعی است که آن را به صورت انگ

در نهایت، آخرین استراتژی مقابله با فشار اجتماعی بازبینی مجدد موقعیت است. مشارکت‌کننده زن ۳۸ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال، تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند:

هنوز هم خیلی‌ها تا من را می‌بینن، برام آرزوی مادر شدن می‌کنن و من را همینطوری که هستم نمی‌پذیرند {...} {الآن به خودم میگم: اون آدم چیزی که فکر می‌کنه خوبه را داره برای من آرزو می‌کنه دیگه. (F7)}

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش تجربه زیسته ۱۷ نفر از بی‌فرزندان انتخابی مورد بررسی قرار گرفت و تجارب آن‌ها در هفت مضمون اصلی طبقه‌بندی شد: نابسندگی فردی؛ نابسندگی اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی؛ دنیای نابسند و نایمن؛ چالش با هنجارهای خانواده کلاسیک؛ پویایی‌های تصمیم‌درازه بی‌فرزندی؛ فشار اجتماعی و استراتژی‌های مقابله با فشار اجتماعی.

کمال‌گرایی، کنترل‌گری، بی‌حوصلگی نسبت به کودکان، تحمل ناکامی پایین و اضطراب از جمله مواردی است که دسته روحیات نامناسب جای می‌گیرند. پژوهش‌هایی که صفات شخصیتی را در بی‌فرزندان انتخابی مورد بررسی قرار داده‌اند نیز به ارتباط مثبت تمایل به بی‌فرزندی و صفات مذکور اشاره کرده‌اند (لنگدریچ و همکاران، ۲۰۰۵؛ پارک، ۲۰۰۵؛ آویسون و فورنهایم، ۲۰۱۵). منطقاً می‌توان نتیجه گرفت، مشارکت‌کنندگان الگویی از «والد خوب» در ذهن دارند که ویژگی‌های شخصیتی خود را با آن نامتناسب و ناهمخوان می‌دانند. برای زنان می‌توان این امر را به‌صورت آشکارتر در رابطه با الگوی مادر خوب مشاهده کرد؛ زیرا به‌صورت سنتی مادر خوب در مراقبت از دیگران، فداکاری، وقف کردن خود برای خانواده، چشم‌پوشی از نیازها و علایق خود تعریف می‌شود (آرنلد، ۲۰۰۰). قطع چرخه معیوب انتقال بین نسلی زیرمضمون دیگر نابسندگی فردی است. در واقع بی‌فرزندی برای برخی از مشارکت‌کنندگان به‌منزله قطع چرخه انتقال بیماری‌های جسمی، پریشانی روانی و الگوهای فرزندپروری بود. در همین راستا آویسون و فورنهایم (۲۰۱۵)، نیز جلوگیری از انتقال بیماری‌های ژنتیکی را یکی از انگیزه‌های افراد برای بی‌فرزندی معرفی کردند. نگرانی از انتقال الگوی فرزندپروری توسط مشارکت‌کنندگانی بیان شد که فرزندپروری والدینشان را کنترل‌گرانه، محروم‌کننده و حتی بیش‌ازحد فداکارانه ارزیابی می‌کردند. همسو با این یافته می‌توان به پژوهش‌هایی

ناباروری، بی‌مسئولیتی و خودخواهی، بیماری روانی و مشکل زناشویی تجربه کردند.

زن ۴۳ ساله با مدت تأهل ۲۰ سال، انگ نباروری را به این صورت بیان می‌کند:

«من هنوز دارم اینو از اطرافیانم می‌شنوم که ما بچه‌دار نمیشیم اما چون نمی‌خوایم بگیم چه عیب و ایرادی نداریم، می‌گیم ما خودمون نمی‌خوایم.» (F5)

«میگن که شما مسئولیت‌پذیر نیستید که فرزند نمی‌آید و می‌خواید شونه خالی کنید از مسئولیت {...} {من این انگ رو برای خودم اصلاً نمی‌پذیرم و اصلاً توکت من نمی‌ره.} (F2)

تجربه زن ۳۸ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال از انگ مشکل زناشویی: «توی دوستان بیشتر به من گفتند، علتی که نمی‌خواهی بچه‌دار بشی اینه که رابطه خوبی با همسرت نداری... خیلی‌ها میگن که علتش اینه که فکر می‌کنی زندگیت با همسرت دوام نداره!» (F10)

در نهایت استراتژی‌های مقابله با فشار اجتماعی، آخرین مضمون استخراج شده است. مشارکت‌کنندگان برای مقابله با فشار اجتماعی از استراتژی‌های اذعان به ناباروری، متقاعد کردن دیگران، سرزنش متقابل و ارزیابی مجدد موقعیت استفاده می‌کردند.

«همه نشسته بودیم و داشتند صحبت می‌کردند در مورد اینکه بچه‌دار نمیشید و این‌ها، من برگشتم گفتم که من بچه‌ام نمیشه! من اجاقم کوره {...} رفتم دکتر و کاری از دستمون بر نیامد و بعد از اون دیگه کلاً تموم شد.» (M8)

مشارکت‌کننده زن ۴۱ ساله با مدت تأهل ۱۰ سال در مقابله با انگ خودخواهی و بی‌مسئولیتی به سرزنش متقابل والدین می‌پردازد:

«نگاه نسل گذشته اینه که لطف کردند که کسی رو به این دنیا آوردن. از نظر من تو {...} تو خودخواهانه تصمیم گرفتی که کسی رو به این دنیا بیاری!

لطف اونو که تو بری به کسی رو به فرزندخوندگی قبول کن!» (F2)

در استراتژی توجیه عقلانی، فرد سعی دارد که عدم تمایل خود را به اتکا به دلایل عقلانی از دیگران پنهان کند:

«به مدت زمان گذشت تا من دیدم واقعیت قلبی من این نیست {...} {این دلیل‌ها را میارم که دوست نداشتم پنهان باشه؛ که دیگران توجیه بشن» (F1)

خانواده؛ چشم‌انداز بی‌فرزند تنها و پشیمان در سالمندی؛ لزوم تداوم در ادامه نسل و ارزش‌های جمع‌گرایانه از جمله موارد چالش‌برانگیز برای مشارکت‌کنندگان بود. در همین راستا، زنان هندی در مطالعه بامبهنی و اینباتان (۲۰۱۸)، معتقد بودند غریزه والدینی فراتر از پیوندهای خونی است و انگیزه‌های خودخواهانه افراد را به داشتن فرزند بیولوژیکی وامی‌دارد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش بامبهنی و اینباتان (۲۰۲۰)، نیز گزارش کردند که به همان اندازه که فرهنگ عمومی غریزه والدینی را ذاتی می‌داند، نداشتن غریزه والدینی برای آنها ذاتی است. همسو با تجربه مشارکت‌کنندگان درباره چالش با تقدس خانواده و والدین، نوردیزن، دگراف و زین (۲۰۱۰)، نشان دادند که نگرش مثبت‌تر نسبت به بی‌فرزندی با ارزش‌های پساماتریالیستی که والدین را تقدس‌زدایی می‌کند، ارتباط دارد.

علاوه بر چالش‌برانگیز بودن کلیشه‌های جنسیتی، زوجین در این پژوهش معتقد بودند که ارزش‌های سنتی خانواده را با حضور فرزند به رسمیت می‌شناسد. در حالی که به نظر آنها ساختار قطعی برای خانواده وجود ندارد و از نظر آنها فرزندآوری می‌تواند سرنوشت محتوم یک ازدواج نباشد. همسو با این یافته نتایج مطالعه بختیار - سایگان و سکالی - اوغورولو (۲۰۱۹)، نشان داد که درجه بالای سکسیسم و اعتقاد به اینکه فرزند ضرورت خانواده است با نگرش منفی نسبت به بی‌فرزندی انتخابی ارتباط مستقیم دارد.

مشارکت‌کنندگان در این پژوهش چالش‌های جمع‌گرایانه خانواده کلاسیک را به‌عنوان بخشی از تجربه زیسته خود در ارتباط با بی‌فرزندی انتخابی بیان کردند. همسو با این یافته، بک و بک - گرانشایم (۲۰۰۱)، نیز معتقد بودند که افزایش فردگرایی در جوامع اروپایی فرزندآوری را از هدف و غایت زندگی به «موضوعی قابل برنامه‌ریزی و محاسبه، توأم با بیم و امید تبدیل می‌کند».

چشم‌انداز بی‌فرزند تنها و پشیمان در سالمندی نیز موضوعی چالش‌برانگیز برای زوجین در این پژوهش بود و بر اساس شواهد پژوهشی موجود این یافته تا حدودی مورد انتظار بود (احمدی و همکاران، ۲۰۱۹؛ پارلاک و تکین، ۲۰۲۰؛ دلایز، ۲۰۱۲). اما آنچه جالب توجه است، شیوه پاسخ زوجین به این چالش است. از نظر مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، فرزند سرمایه‌ای بی‌بازگشت بود. تغییرات اجتماعی و افزایش مهاجرت جوانان نیز

اشاره کرد که معتقدند ارزیابی منفی افراد از فرزندپروری والدینشان می‌تواند از جمله موارد اثرگذار بر تصمیم به بی‌فرزندی باشد (پارک، ۲۰۰۵؛ کارمایکل و ویتاکر، ۲۰۰۷؛ ستل و براملی، ۲۰۱۴).

عدم اطمینان از صلاحیت والدینی خود نیز ذیل نابسندگی فردی مورد بحث قرار می‌گیرد. یافته‌های پژوهش پارک (۲۰۰۵) و هاوسنکت (۱۹۸۷) نیز مبین این نکته است که تردید درباره توانایی فرزندپروری یکی از انگیزه‌های تصمیم به بی‌فرزندی است و زنان بیشتر از مردان ممکن است به این دلیل تصمیم به بی‌فرزندی بگیرند. نکته قابل توجه در پژوهش ما این است که مردان نیز به اندازه زنان، عدم اطمینان از صلاحیت والدینی را به‌عنوان انگیزه بی‌فرزندی خود معرفی کردند. شاید بتوان با احتیاط نتیجه گرفت که امروزه پدران درگیری بیشتری در پرورش فرزندان دارند و پدر صرفاً نقش نان‌آور خانواده را ندارد.

نابسندگی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی یکی از ابعاد حائز اهمیت و قابل تأمل در تصمیم به بی‌فرزندی است زیرا اکثر مشارکت‌کنندگان از آن با عنوان کاتالیزور تصمیم یاد کردند. نارضایتی از آموزش و پرورش، ناامیدی و نگرانی درباره آینده، آزادی محدود و نارضایتی از حقوق زنان، ناامنی اقتصادی و احساس ناامنی ناشی از احتمال جنگ و تحریم بیشتر در ذیل این مضمون مورد بحث قرار می‌گیرد. همسو با این یافته می‌توان به مدل سرکوب تولید مثل اشاره کرد. در این مدل، استرس‌های روانی - اجتماعی به‌عنوان متغیر میانجی در نظر گرفته می‌شود و شرایط محیطی غیربهبه را به کاهش باروری و تمایل به فرزندآوری مرتبط می‌کند (واسر و آیزنبرگ، ۱۹۸۶).

مشارکت‌کنندگان معتقد بودند که به دلیل جنگ، منابع محدود و افزایش جمعیت و غلبه نظام سرمایه‌داری، جهان پیرامون را محیط مناسبی برای انسان‌های جدید نیست. شایان ذکر است، این یافته مورد انتظار بود زیرا شمار قابل توجهی از پژوهش‌ها که از سال ۱۹۷۰ به پدیده بی‌فرزندی انتخابی پرداخته‌اند نیز به این تجربه مشترک در بی‌فرزندان انتخابی خصوصاً زنان اشاره کرده‌اند (هاوسنکت، ۱۹۸۷؛ پارک، ۲۰۰۵؛ اسمیت و همکاران، ۲۰۲۰).

نتایج پژوهش حاضر نشان داد، بخش قابل توجهی از شاكلة تجارب بی‌فرزندان انتخابی به نگرش آنها درباره خانواده برمی‌گردد. ارجحیت پیوند خونی؛ تقدس خانواده؛ کلیشه‌های جنسیتی و ساختار کلاسیک

قلب چهار الگوی؛ مستقل (تصمیم پیش از ازدواج)، تصمیم متقابل، مرد مسلط و زن مسلط قرار می‌گیرد. شایان ذکر است، مطالعات اولیه بیشتر بر الگوی غالب زن مسلط در تصمیم‌گیری تأکید می‌کردند. در واقع، معتقد بودند که ابتدا سرنخ‌های عدم تمایل از سمت زنان مطرح می‌شود و سپس همسر تابع آن‌ها را حمایت می‌کند (هاوسنکت، ۱۹۸۷). این در حالی است که در پژوهش حاضر، بی‌فرزندی به‌عنوان شرط ازدواج بیشتر از سوی شوهران مطرح شده است. لی و زونکوویچ (۲۰۱۴)، نیز معتقد بودند که تصمیم به بی‌فرزندی به‌منزله مسیری است که باید در طول زمان درک شود، نه به‌عنوان تصمیم یک فرد؛ بنابراین، شاید بتوان از نسبت بیشتر مردانی که بی‌فرزندی را به‌منزله شرط ازدواج معرفی کرده‌اند، این‌گونه نتیجه گرفت که مردان به‌مرور زمان درگیری بیشتر در امر مراقبت و پرورش کودک پیدا کرده‌اند و نقش سنتی پدر و مادر؛ پدر نان‌آور و مادر به‌عنوان مراقب اصلی کودک در حال تغییر است.

همسویی همسر تابع با رجوع به نابسندگی، پویایی دیگری است که زوجین در پژوهش حاضر به بیان آن پرداختند. در همین راستا، لی و زونکوویچ (۲۰۱۴)، سه مرحله توافقی، پذیرش و اتمام قدرت باروری را برای تصمیم به بی‌فرزندی در نظر گرفتند. در مرحله توافقی که ممکن است تا سال‌ها به طول بیانجامد؛ همسری که ابتدا تصمیم به بی‌فرزندی دارد، دلایل تصمیمش را برای همسرش توضیح می‌دهد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر نیز مشابه روند مذکور را در فرآیند تصمیم‌گیری توصیف کردند. به این صورت که همسر قاطع در فرآیند توافقی به نابسندگی‌ها به‌عنوان دلایل بی‌فرزندی اشاره می‌کرد و به‌مرور همسر تابع نیز با همسر قاطع همسو می‌شد. می‌توان با احتیاط این‌گونه نتیجه گرفت که قدرت دلایلی که از سوی همسر قاطع مطرح می‌شود نیز در ایجاد توافقی نقش دارد زیرا همسران تابع در پژوهش حاضر بیان کردند که آنچه باعث شده تا با همسر خود برای فرزندآوری چانه‌زنی بیشتری نکنند، شرایط نابسندگی اجتماعی بوده است.

توجه عقلانی پیش‌رونده پویایی دیگری است که در ارتباط با تصمیم بی‌فرزندی مطرح شد. مشارکت‌کنندگان بیان می‌کردند که شاهد گسترش دلایل و انگیزه‌های خود از سطح فردی به اجتماعی و در نهایت جهانی بودند. پس از تعمق در فرآیند توجه عقلانی پیش‌رونده برخی از مشارکت‌کنندگان بیان کردند در خلال توجه عقلانی پیش‌رونده، متوجه عدم تمایل قطعی خود نسبت به بی‌فرزندی شدند. شایان ذکر است، فرآیند

منجر به این نتیجه‌گیری برای آن‌ها شده بود که لزوماً تبادلات بین نسلی (مراقبت از والدین سالخورده) که خانواده کلاسیک آن را ترسیم می‌کند، اتفاق نخواهد افتاد. علاوه بر این، زوجین بیان کردند که سرمایه‌گذاری آن‌ها بر روابط غیرخویشاوندی، چشم‌انداز بی‌فرزند تنها در سالمندی را زیر سؤال می‌برد. در همین راستا ترومسدورف (۲۰۱۵)، معتقد است فرزند در جوامع سنتی و کشاورزی بیشتر ارزش اقتصادی و پرستاری از والدین در زمان سالمندی دارد. در حالی که در جوامع مدرن، ارزش اقتصادی فرزند کاهش یافته، به‌تبع آن هزینه فرزند افزایش یافته و امنیت دوران سالمندی معمولاً توسط نهادهای اجتماعی تأمین می‌شود ترومسدورف (۲۰۱۵). آلبرتینی و منکاری (۲۰۱۴)، نیز به مطالعه شبکه اجتماعی بی‌فرزندان در سالمندی پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که بی‌فرزندان در مقایسه با والدین بیشتر مورد حمایت غیرخویشاوندان و نهادهای غیرانتفاعی قرار می‌گیرند. آن‌ها نتیجه گرفتند که به دلیل اینکه بی‌فرزندان بیشتر از خدمات نهادهای غیرانتفاعی استفاده می‌کنند، نمی‌توان لزوماً نتیجه گرفت که بار زیادی بر سیستم رفاهی دولت ایتالیا وارد خواهند کرد.

اثر به‌مثابه تداوم نسل انتزاعی‌ترین مفهومی است که ذیل چالش با هنجارهای خانواده کلاسیک قرار می‌گیرد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر معتقد بودند که خانواده کلاسیک، تداوم افراد را فقط در فرزند خلاصه می‌کند. این در حالی است که زوجین در پژوهش حاضر معتقد بودند که تداوم نسل لزوماً در فرزند خونی خلاصه نمی‌شود و اثر افراد (کار، اثر مکتوب، هنر) می‌توانند به‌مثابه تداوم نسل باشند. در همین راستا، زنان در پژوهش دوپل، پولی و برین (۲۰۱۳)، بیان کردند که به‌هویت خود به‌عنوان بی‌فرزند افتخار می‌کنند و تلاش می‌کنند تا در کارهای مولد، انسان دوستانه و خیرخواهانه مشارکت کنند. زنان در پژوهش کویکل و همکاران (۲۰۰۶)، نیز بیان کردند که مولد بودن برای آن‌ها در کارهای عام‌المنفعه و کمک به دیگران معنا پیدا می‌کند.

تصمیم درباره بی‌فرزندی، فرآیندی پیچیده است. حتی ممکن است مبدأ تصمیم فرد یا زوج به قبل از ازدواج و حتی دوران کودکی برگردد از این‌رو یکی از مواردی که ذیل پویایی‌های زوجین درباره تصمیم به بی‌فرزندی مورد بحث قرار می‌گیرد بی‌فرزندی دائمی به‌عنوان شرط ازدواج / رابطه صمیمانه است. در همین راستا می‌توان به الگوهای تصمیم‌گیری کوپر و همکاران (۱۹۷۸)، اشاره کرد. کوپر معتقد بود تصمیم درباره بی‌فرزندی در

مشارکت‌کنندگان در پژوهش پارک نیز بیان کردند که از استراتژی‌هایی برای کاهش فشار اجتماعی استفاده می‌کردند. پنهان کردن تصمیم دائمی بی‌فرزندی از دیگران، ادعای ناباروری، توجیه تصمیم خود و بازتعریف موقعیت از جمله استراتژی‌هایی بود که مشارکت‌کنندگان در پژوهش پارک (۲۰۰۲)، به آن اشاره کردند.

از یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت؛ بی‌فرزندی انتخابی شکل نوظهوری از خانواده ایرانی است. به نظر می‌رسد، مفهوم پردازی بی‌فرزندی انتخابی به‌عنوان شکل نوظهوری از خانواده، چشم‌انداز ایمن‌تری برای مشاوران فراهم می‌آورد زیرا در این پژوهش ما شاهد هنجارها، ارزش‌ها و به‌طور کلی شیوه معنادهی متفاوتی از چارچوب‌های خانواده کلاسیک هستیم. شایان ذکر است، اگرچه ممکن است روان‌رنجوری و مشکلات مرز با خانواده اصلی هم در این تصمیم دخیل باشد اما قرار دادن سنگ‌بنای بی‌فرزندی انتخابی بر مبنای آسیب، مشاوران را از دید کلی و همه‌جانبه دور خواهد کرد. علاوه بر این، شواهد محکمی نیز در دسترس نیست که بیانگر روان‌رنجوری بالاتر و مشکلات مرز بیشتر بی‌فرزندان به نسبت والدین باشد. به نظر می‌رسد، بی‌فرزندی انتخابی گزینه جدیدی است که تغییرات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، بیش از گذشته پیشروی زوجین قرار داده است. با توجه به رشد پدیده بی‌فرزندی انتخابی، قابل انتظار است، بخش قابل توجهی از مراجعه‌کنندگان به کلینیک‌های مشاوره، زوجین بی‌فرزند انتخابی یا زوجین در مسیر تصمیم به بی‌فرزندی باشند؛ بنابراین، بسیار حائز اهمیت است که مشاوران پیش‌داورای‌های شخصی‌شان را از اطلاعات علمی تفکیک کنند.

این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز روبرو بود. به دلیل همزمانی اجرای پژوهش با پاندمی COVID-19 تمام مصاحبه‌ها به‌صورت آنلاین برگزار شد. هرچند پژوهش حاضر از مزایای مصاحبه آنلاین بسیار سود برده است اما با محدودیت‌هایی نظیر اختلال در شبکه اینترنت در خلال جلسه، از دست دادن حضور فیزیکی و بخشی از زبان بدن مشارکت‌کننده روبرو بوده است. محدودیت دیگر پژوهش حاضر تکیه کردن بر خوداظهاری افراد در انتخابی بودن بی‌فرزندی است. راه‌حل این محدودیت در نظر گرفتن تجربه سقط به‌عنوان معیار ورود یا حداقل درج سؤال «آیا تجربه سقط خودخواسته دارید؟» در پرسشنامه اطلاعات اولیه بود، اما به دلیل ممنوعیت

مذکور تجربه زوجین قبل از ازدواج را نیز در برمی‌گیرد. همسو با این یافته شرکت‌کنندگان در پژوهش ماتیوس و دژاردن (۲۰۱۷)، بیان کردند که آگاهی پیش‌رونده‌ای را نسبت به عدم تمایلشان به فرزندآوری تجربه کردند.

تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که تجربه فشار اجتماعی برای مشارکت‌کنندگان طیفی از عدم پذیرش تا طرد و انگ اجتماعی را در برمی‌گیرد. نحوه برخورد و نگرش اطرافیان با پدیده بی‌فرزندی انتخابی موضوع بسیار حائز اهمیتی است و گروه قابل توجهی از مطالعات در ادبیات بی‌فرزندی انتخابی نیز به موضوع انگ اجتماعی پرداخته‌اند. مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر بیان کردند که انگ اجتماعی را به‌صورت انگ ناباروری (کنمان یا دروغ‌گویی درباره ناباروری خود و همسر)، خودخواهی و بی‌مسئولیتی، بیماری روانی و انگ مشکلات زناشویی تجربه کردند. این یافته با گزارش پژوهش گیلسپی (۲۰۰۱)، لی و زونکوویچ (۲۰۱۴)، رایکن و مرز (۲۰۱۴) مبنی بر تجربه انگ اجتماعی توسط بی‌فرزندان انتخابی همسو است. به بیان دقیق‌تر؛ انگ خودخواهی، نابالغ بودن، انحراف، لذت‌طلبی، دارا بودن مشکلات جنسی، خانوادگی و باروری مواردی است که پژوهش‌های پیشین نیز به آن اشاره کرده‌اند.

درنهایت، مشارکت‌کنندگان برای مقابله با فشار اجتماعی از استراتژی‌های اذعان به ناباروری، تأیید کاذب، سرزنش متقابل، متقاعد کردن دیگران و ارزیابی مجدد موقعیت استفاده می‌کردند. در استراتژی اذعان به ناباروری و تأیید کاذب، مشارکت‌کنندگان سعی می‌کنند عدم تمایل به فرزندآوری و قصدشان برای بی‌فرزندی دائمی را از دیگران پنهان کنند. در سرزنش متقابل، زوجین پس از افشا کردن عدم تمایلشان به فرزندآوری با انگ بی‌مسئولیت و خودخواهی روبرو می‌شدند در نتیجه، زوجین بی‌فرزند نیز با استناد به اشتباهات والدین در تربیت فرزندان، آن‌ها را به همین صفات متهم می‌کنند. استراتژی دیگر مقابله با فشار اجتماعی، متقاعد کردن دیگران است. در این استراتژی، زوجین درصدد قانع کردن دیگران برای به رسمیت شناختن سبک زندگی بی‌فرزندی برمی‌آیند و سعی می‌کنند با باورهای دیگران مبنی بر اینکه سرانجام هر ازدواجی باید فرزندآوری باشد، چالش کنند. درنهایت، زوجین قادر می‌شوند موقعیت را به نوع دیگری ارزیابی کنند و با در نظر گرفتن مرز بین فردی، بپذیرند که دیگران ممکن است ارزش‌های متفاوتی از آن‌ها درباره فرزندآوری داشته باشند.

سقط خودخواسته در ایران، اخلاق پژوهشی ایجاب می‌کرد تا جانب احتیاط رعایت گردد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول است و دارای کد اخلاق به شماره IR.KHU.REC.1399.045 از کمیته اخلاق دانشگاه خوارزمی است.

به‌منظور رعایت حقوق شرکت‌کنندگان، فرم کتبی رضایت آگاهانه برای آن‌ها ارسال شد تا با آگاهی کامل در پژوهش شرکت کنند. برای رعایت اصل رازداری و محرمانه ماندن اطلاعات برای شرکت‌کنندگان کد در نظر گرفته شد. همچنین، با توجه به اینکه جلسات به صورت جداگانه با هر کدام از زوجین برگزار شد، به آن‌ها اطمینان داده می‌شد که جلسه مصاحبه آن‌ها کاملاً محرمانه باقی می‌ماند و همسرشان در جریان محتوای آن قرار نمی‌گیرد. فیلم جلسات مصاحبه فقط توسط نویسنده اول دیده می‌شد و نویسندگان دیگر فقط محتوای پیاده شده جلسات را می‌خواندند. شرکت‌کنندگان حق داشتند هر زمانی که بخواهند از پژوهش کناره‌گیری کنند.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری است و بدون حمایت مالی انجام شده است.

نقش هر یک از نویسندگان: نویسنده اول محقق اصلی، نویسنده دوم استاد راهنمای اول، نویسنده سوم استاد راهنمای دوم و نویسنده چهارم استاد مشاور هستند.

تضاد منافع: نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی در رابطه با این پژوهش اعلام نمی‌کنند.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از زوجینی که تجارب خود را در اختیار نویسندگان قرار دادند تشکر و قدردانی می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

References

- Agrillo, C., & Nelini, C. (2008). Childfree by choice: A review. *Journal of Cultural Geography*, 25(3), 347-363. <https://doi.org/10.1080/08873630802476292>
- Ahmadi, S. E., Rafiey, H., Sajjadi, H., & Nosratinejad, F. (2019). Explanatory Model of Voluntary Childlessness among Iranian Couples in Tehran: A Grounded Theory Approach. *Iranian Journal of Medical Sciences*. <https://doi.org/10.30476/ijms.2019.44964>
- Albertini, M., & Mencarini, L. (2014). Childlessness and support networks in later life: New pressures on familistic welfare states?. *Journal of Family Issues*, 35(3), 331-357. <https://doi.org/10.1177/0192513X12462537>
- Arendell, T. (2000). Conceiving and investigating motherhood: The decade's scholarship. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1192-1207. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01192.x>
- Avison, M., & Furnham, A. (2015). Personality and voluntary childlessness. *Journal of Population Research*, 32(1), 45-67. <https://doi.org/10.1007/s12546-014-9140-6>
- Baki-Hashemi, S., Kariman, N., Ghanbari, S., Pourhoseingholi, M.-A., & Moradi, M. (2018). Factors affecting the decline in childbearing in Iran: a systematic review. *Adv Nurs Midwifery*, 27(4), 11-19. <https://doi.org/10.21859/ANM-027034>
- Bhambhani, C., & Inbanathan, A. (2018). Not a mother, yet a woman: Exploring experiences of women opting out of motherhood in India. *Asian journal of women's studies*, 24(2), 159-182. <https://doi.org/10.1080/12259276.2018.1462932>
- Bahtiyar-Saygan, B., & Sakallı-Uğurlu, N. (2019). Development of attitudes toward voluntary childlessness scale and its associations with ambivalent sexism in Turkey. *Journal of family issues*, 40(17), 2499-2527. <https://doi.org/10.1177/0192513X19860168>
- Beck, U., & Beck-Gernsheim, E. (2001). Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences. SAGE. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446218693>
- Bhambhani, C., & Inbanathan, A. (2020). Examining a non-conformist choice: The decision-making process toward being childfree couples. *International journal of sociology*, 50(5), 339-368. <https://doi.org/10.1080/00207659.2020.1797265>
- Bulcroft, R., & Teachman, J. (2004). Ambiguous constructions: Development of a childless or childfree life course. *Handbook of contemporary families: Considering the past, contemplating the future*, 116-135. <https://dx.doi.org/10.4135/9781412976022>
- Carmichael, G. A., & Whittaker, A. (2007). Choice and circumstance: Qualitative insights into contemporary childlessness in Australia. *European Journal of Population/Revue europeenne de demographie*, 23(2), 111-143. <https://doi.org/10.1007/s10680-006-9112-4>
- Cooper, P. E., Cumber, B., & Hartner, R. (1978). Decision-making patterns and postdecision adjustment of childfree husbands and wives. *Alternative Lifestyles*, 1(1), 71-94. <https://doi.org/10.1007/BF01081972>
- Cwikel, J., Gramotnev, H., & Lee, C. (2006). Never-married childless women in Australia: Health and social circumstances in older age. *Social Science & Medicine*, 62(8), 1991-2001. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.09.006>
- DeFrain, J., & Olson, D. H. (1999). Contemporary family patterns and relationships. In *Handbook of marriage and the family* (pp. 309-326): Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-5367-7_13
- DeLyser, G. (2012). At midlife, intentionally childfree women and their experiences of regret. *Clinical Social Work Journal*, 40(1), 66-74. <https://doi.org/10.1007/s10615-011-0337-2>
- Doyle, J., Pooley, J. A., & Breen, L. (2013). A phenomenological exploration of the childfree choice in a sample of Australian women. *Journal of Health Psychology*, 18(3), 397-407. <https://doi.org/10.1177/1359105312444647>
- Erfani, A. (2017). Low fertility intention in Tehran, Iran: The role of attitudes, norms and perceived behavioural control. *Journal of biosocial science*, 49(3), 292-308. <https://doi.org/10.1017/S0021932016000109>
- Frejka, T. (2017). Childlessness in the United States. In *Childlessness in Europe: Contexts, causes, and consequences* (pp.159-179). Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-44667-7>
- Gillespie, R. (2001). Contextualizing voluntary childlessness within a postmodern model of reproduction: Implications for health and social needs. *Critical Social Policy*, 21(2), 139-159. <https://doi.org/10.1177/026101830102100201>
- Hadizadeh-Talasaz, F., Latifnejad Roudsari, R., & Simbar, M. (2015). Decision for disclosure: The experiences of Iranian infertile couples undergoing assisted reproductive donation procedures. *Human*

- Fertility, 18(4), 265-275 .
<https://doi.org/10.3109/14647273.2015.1076579>
- Houseknecht, S. K. (1987). Voluntary childlessness. *Handbook of marriage and the family*, 369-395.
https://doi.org/10.1007/978-1-4615-7151-3_14.
- Langdrige, D., Sheeran, P., & Connolly, K. (2005). Understanding the reasons for parenthood. *Journal of reproductive and infant psychology*, 23(2), 121-133. <https://doi.org/10.1080/02646830500129438>
- Lee, K. H., & Zvonkovic, A. M. (2014). Journeys to remain childless: A grounded theory examination of decision-making processes among voluntarily childless couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31(4), 535-553.
<https://doi.org/10.1177/0265407514522891>
- Matthews, E. J., & Desjardins, M. (2017). Remaking our identities: Couples' experiences of voluntary childlessness. *The Family Journal*, 25(1), 31-39.
<https://doi.org/10.1177/1066480716679643>
- Nasrabad, H. B. R., Abbasi-Shavazi, M. J., Hosseini-Chavoshi, M., & Karegar-Shoraki, M. R. (2013). Trend and Patterns of Childlessness in Iran. Paper presented at the Proceedings of the XXVII International Population Conference of the IUSSP, Busan, Korea.
[https://iussp.org/sites/default/files/event_call_for_papers/Childlessness in Iran - draft.pdf](https://iussp.org/sites/default/files/event_call_for_papers/Childlessness%20in%20Iran%20-%20draft.pdf)
- Noordhuizen, S., de Graaf, P., & Sieben, I. (2010). The public acceptance of voluntary childlessness in the Netherlands: From 20 to 90 per cent in 30 years. *Social indicators research*, 99(1), 163-181.
<https://doi.org/10.1007/s11205-010-9574-y>
- Park, K. (2002). Stigma management among the voluntarily childless. *Sociological perspectives*, 45(1), 21-45 .
<https://doi.org/10.1525/sop.2002.45.1.21>
- Park, K. (2005). Choosing childlessness: Weber's typology of action and motives of the voluntarily childless. *Sociological inquiry*, 75(3), 372-402.
<https://doi.org/10.1111/j.1475682X.2005.00127.x>
- Rijken, A. J., & Merz, E. M. (2014). Double standards: Differences in norms on voluntary childlessness for men and women. *European sociological review*, 30(4), 470-482. <https://doi.org/10.1093/esr/jcu051>
- Settle, B., & Brumley, K. (2014). 'It's the Choices You Make That Get You There': Decision-Making Pathways of Childfree Women. *Michigan Family Review*, 18(1).
<http://dx.doi.org/10.3998/mfr.4919087.0018.102>
- Smith, I., Knight, T., Fletcher, R., & Macdonald, J. A. (2020). When men choose to be childless: An interpretative phenomenological analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(1), 325-344. <https://doi.org/10.1177/0265407519864444>
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*.
<https://doi.org/10.1080/14780880903340091>
- Smith, J. A., & Shinebourne, P. (2012). *Interpretative phenomenological analysis*. American Psychological Association.
<https://doi.org/10.1037/13620-005>
- Trommsdorff, G. (2006). Cultural values regarding children and family: the cultural meaning of parent-child relationships. *Pursuit of meaning: advances in cultural and cross-cultural psychology*, 465-494.
<https://doi.org/10.1515/9783839402344-019>
- Veevers, J. E. (1973). Voluntary childlessness: A neglected area of family study. *Family coordinator*, 199-205. <https://doi.org/10.2307/582108>
- Wasser, S. K., & Isenberg, D. Y. (1986). Reproductive failure among women: Pathology or adaptation?. *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology*, 5(3), 153-175.
<https://doi.org/10.3109/01674828609016754>
- Yardley, L. (2000). Dilemmas in qualitative health research. *Psychology and health*, 15(2), 215-228 .
<https://doi.org/10.1080/08870440008400302>
- Zagami, S. E., Roudsari, R. L., Janghorban, R., Bazaz, S. M. M., Amirian, M., & Allan, H. T. (2019). A qualitative study of the experiences of Iranian infertile couples after unsuccessful assisted reproductive technologies. *International Journal of Women's Health and Reproduction Sciences*, 7(3), 331-338. <https://doi.org/10.15296/ijwhr.2019.55>